

**TRABZON MİLLETVEKİLİ
M. AKİF HAMZAÇEBİ'NİN**

**2005 MALİ YILI BÜTÇE KANUN TASARISININ
ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI BÜTÇESİ
ÜZERİNDE
PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONUNDA YAPTIĞI KONUŞMANIN
ÖZETİ**

✓ **Yılda 30 milyon ton katı atık gelişigüzel toplanmakta ve doğaya bırakılmaktadır**

Hepinizin bildiği gibi, çok kısa bir süre önce Ulla adlı bir geminin İskenderun Körfezinde batmasıyla alevlenen tehlikeli atık tartışması, aslında, Türkiye'nin, yıllardır kanayan yaralarından birisidir. Türkiye'de, yılda, 2,5 milyon tona yakın tehlikeli atık çıkıyor. Ulla'da batan yükün miktarı 2 200 ton; yani, Ulla gibi 900 küsur gemi daha... Yılda 25 milyon tonu bulan evsel ve işyerlerinden toplanan katı atıklar, ayrıştırma bilincine sahip olmadığımız için, tehlikeli atık içermektedir. Yıllık 30 milyon ton katı atık gelişigüzel toplanmakta ve doğaya bırakılmaktadır.

✓ **Avrupa Birliğinin pek çok tehlikeli atığının kapımıza gelmesi olasıdır**

Türkiye'de yılda, 100 bin tonluk klinik atık üretilmektedir. Sıvı atıkların miktarı ise, yıllık, 900 milyon ton. Bunun üçte 2'si hiç arıtılmadan deniz, göl ve akarsulara bırakılmaktadır. Bütün bu rakamların yanında, tehlikeli atıkların yüzde 90'ı sanayiden kaynaklanmaktadır. Bu arada, yasadışı yollarla gelen radyoaktif maddelerle, cıva kaçakçılığı ve içindeki gümüş yüzünden ekşi röntgen filmleri de Türkiye'deki en önemli tehlikeli kirleticilerdir. Ulla gemisiyle ortaya çıkan asıl tehlike, bu tür yüklerin Türkiye sınırları içinde herhangi bir sorun yaratmadığı anlayışı sonrasında olacak olanlardır. Çünkü, böyle düşünüldüğü takdirde, Avrupa Birliğinin pek çok tehlikeli atığı kapımıza gelebilecektir. Kaldı ki, yıllar önce Almanların Isparta'da benzer bir girişimi –hatırlarsınız- zorlukla engellenmişti. 1987'de Sinop sahillerine vurduktan sonra İtalyan malı oldukları saptanan kimyasal variller ise, aradan geçen yıllara karşın, bu işe uygun olmayan bir depoda hala bekletiliyor.

✓ **Asbest deposu gemiler söküm için yasadışı yollardan Türkiye'ye geliyor**

Tehlikeli atık deyince, kuşkusuz, sıralamadaki ön yerlerden birini de gemi sökümüne vermek gerekiyor. Aliğa'da bulunan gemi söküm tesislerine GreenPeace rakamlarına göre her yıl yaklaşık 100 gemi getiriliyor. Neredeyse, hepsi, birer asbest deposu olan bu gemiler, dünyanın çeşitli limanlarından toplanıyor. Gemi söküm işine 1970'lerin sonunda başlayan Türkiye, Hindistan, Bangladesh, Pakistan ve Çin'in ardından dünyadaki beşinci büyük gemi söküm sanayiine sahip. Türkiye, yılda, 350-400 bin tonluk

gemi sökümü gerçekleştiriyor. Gemilerin söküm için Türkiye'ye sokulması ise yasalara aykırı. Zira, Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Taşınması Ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Uluslararası Sözleşmede, 1994'ten bu yana Türkiye'nin de imzası var. Konvansiyon, tehlikeli atıkların uluslararası taşınması ve ticaretini yasaklıyor. Öte yandan, 1995'te Yayınlanan Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği, tehlikeli atıkların asbest içeren gemiler de dahil olmak üzere, ülkemize ithalini yasaklıyor. Söz konusu yönetmeliğin "Atıkların Sınırlar Ötesi Taşınımı, Atıkların İthalı" başlıklı 38 inci maddesinde "atıkların Türkiye'nin yetkisi altında bulunan sahalara ve serbest bölgelere ithali yasaktır, ancak, yönetmelik yayımlandığı tarihe kadar sektör itibariyle ekonomik değere haiz atıkları, sağlık, araştırma, yakıt ve benzeri amaçlarla kullandığını belgeleyenlere ithal izinleri uygun görülecek süre ve şartlarda yayımlanacak tebliğler doğrultusunda Bakanlıkça verilir" deniliyor.

✓ **Irak Savaşı'ndan kalan onlarca ton hurda Türkiye'de eritiliyor. Bunlar arasında radyasyonlu parçalar da var**

Son günlerin modası tehlikeli atıklarda son sürpriz ise Irak Savaşı...Çünkü, kamyonlarla getirilen binlerce ton savaş hurdası eritilerek inşaat demirine dönüştürülüyor. Ancak, geçtiğimiz aylarda yeterli denetim yapılmadığı iddia edilen hurdalar arasında radyasyonlu parçalara rastlanması tepkilere neden oldu. Öte yandan, demir üretiminde hurda büyük yer kaplıyor. Türkiye, yıllık 25 milyon tonluk demir ihtiyacının 20 milyon tonunu hurdadan elde ediyor. Birleşmiş Milletler Çevre Programı kalıcı organik kirleticiler hakkında 2001 yılında bir anlaşma hazırladı ve ilk sıradaki 12 kimyasalın kullanımı, üretimi ve depolanmasını engellemek üzere çalışmalar başladı. Kanserojen olan bu kimyasalların başlıca kaynakları tarım ilaçları, atık yakma tesisleri, klor ve PVC plastiği üretimi, demir -çelik tesisleri. Türkiye de bu anlaşmaya imza atarak, bu kimyasalların elimine edilmesi konusunda taahhütte bulundu; ancak, gerek, anlaşmanın onaylanması konusunda, gerekse bu kimyasalların kaynaklarının aşamalı bir şekilde son bulması için henüz hiçbir girişimde bulunmadı.

✓ **Sınır ötesi taşınan atıkların geldiği ülkeye geri gönderilmesi konusunda yasal sorunlar var**

Avrupa Birliği Komisyonunun atıkların sınır ötesi taşınmasıyla ilgili katı kuralları var. Komisyon, üye ülkelerin bu kuralları uygulamasını kontrol etme görevini üstlenmiştir. Kuralların ihlali durumunda, komisyon, üye ülkeye ihlal davası dahil, ciddi yaptırımlar uygulama yetkisine sahiptir. Ne var ki, Avrupa Birliği, atıkların başka bir ülkeye gönderilmesini de kabul ediyor. Avrupa Birliği, atık nakliyatı düzenlemesine göre atıkların Avrupa Birliği içinde veya dışında bir ülkeye taşınması, ancak, o ülkede çevreye uygun şartlarda muhafaza edilmesi şartıyla yapılabilir. Avrupa Birliği yasalarına göre, bir ülkeye yasa dışı olarak gönderilen atıklar geri alınmalı ya da gönderildiği yerde çevre koşullarına uygun olarak muamele görmeli. İleri sürülen bu metnin alt okuması ise kolayca tahmin edildiği gibi "gönderilen atık geri alınmaz"ı işaret ediyor. Ulla Gemisinde ise, atığın naklinin yasa dışı olduğu belirtiliyor ve İspanyol otoritelerine bildirilmediği savunuluyor ve Avrupa Birliği yasalarına göre yasadışı bir atık nakliyesi olduğunda, atık otuz gün içinde veya iki tarafın da anlaştıkları bir tarih içinde geri alınmalı ya da gönderilen ülkede çevre

koşullarına uygun olarak muamele görmelidir. Sözü edilen olayda anlaşılıyor ki, atıkların geri alınması konusunda yasal ve yönetime ilişkin sorunlar olmuştur. Bu sorunlar çözüldüğü sırada da gemi batmıştır deniliyor.

✓ **Nükleer santraller konusu neden yeniden gündeme geldi?**

Çevre konusunda bir başka temel konu ise nükleer santral konusu. Yıllarca ulusal ve uluslararası birçok platformda tartışılan nükleer santral konusundaki güncel gelişme, basında yer alan bilgilere göre Hükümetin üç adet nükleer santral yapmayı planlamasıdır. Yine, aynı bilgilere göre bu üç adet nükleer santralin ihalelerin birlikte yapılması düşünülmektedir. Mersin ve Sinop'ta kurulması planlanan bu santrallerle, diğer ülkelerde yoğun tepkilerle karşılaşan nükleer santral konusunun Türkiye'ye bırakılması gündeme gelmektedir. Uzun zamandır gündemde yer almayan ve ülkemizde de yoğun tepkilere neden olan nükleer santral konusunun birden bire yeniden gündeme gelmesinin Airbus uçakları dolayısıyla oldukça yakın ilişkiler kurduğumuz Fransa'nın güçlü bir nükleer santral sanayiine sahip olması ve 1996 yılında Mersin Akkuyu'da kurulması planlanan nükleer santral ihalesine teklif veren ortaklığın büyük ortağı olmasının etkisi olabilir mi acaba?

Gerek ülkemizden kaynaklanan, gerekse diğer ülkelerden gelen atıklar yüzünden denizlerimiz her geçen gün kirlenmekte ve balıklar dahil olmak üzere, deniz canlıları yaşayamaz hale gelmektedir.

Katı atıkların değerlendirilmesi konusunda yapılması gereken düzenlemeler bulunmaktadır. Çöplerin değerlendirilmesi, sağlık boyutuyla çevre için büyük tehlike yaratan çöplüklerin ortadan kaldırılması olarak önem taşımakta, hem de geri dönüşüm sisteminin hayata geçirilmesiyle ekonomiye büyük kaynak sağlanmış olacaktır.

Kamuoyunun bilgisine sunulur.

NOT: 2005 Mali Yılı Bütçesinin Plan ve Bütçe Komisyonundaki görüşmelerine ve M. Akif HAMZAÇEBİ'nin konuşma metninin tamamına

<http://www.tbmm.gov.tr/butce/htm/pbk05112004.htm> adresinden ulaşabilirsiniz.